

Vážení a milí spoluobčané,

dnes se ještě jednou, naposledy, vrátíme k zaniklým obcím někde mezi Otínem, Pavlínovem, Chlulkem a Měřínem... Zbývá nám totiž ta poslední z obcí, která byla jmenována v listinách. Dnešní kapitola proto nese název:

Zaniklé a pusté vsi – 3. část Horšov nebo Zhořovo?

Už několikrát jsem zde citovala ze zemských desek zápis z roku **1556**, kdy král Ferdinand vložil celý majetek třebíčského kláštera Vratislavovi z Pernštejna. Zastavme se tedy u řádku, kde se píše:

..ves pustu Vožrannov, ves pustu Zhorcovo*(je to Zhořovo), Novů Ves, pustu, ves pustu Prosení... (MZD B XXVII, F.9 STR. 373)

Není tam, jak vidíte, uvedena žádná ves Žďárná nebo Ždírná, jak bychom očekávali (mimořádně – s tímto názvem jsem se nesešla v žádných listinách které jsem pročetla, samozřejmě, je možné jsem pouze nenašla tu pravou listinu...). Uvádí se v nich jen jakési **Zhorcovo** a přímo v ZD je přidána na okraji poznámka, že se jedná vlastně o **Zhořovo**. A to bude dnes objektem našeho zájmu.

Nejdříve se opět podíváme do seznamu zaniklých obcí Vl. Nekudy. Ten tuto obec zařadil mezi **Osady zcela zaniklé** a na str. 118 se píše:

Zhořovo (Třebíč) ? – 1556, stávalo někde v okolí Měřína, připomíná se jen roku 1556 při vkladu panství třebíčského už pusté.

(PRAMEN: ZDB II, STR. 374 Č.20)

Ve Vlastivědě moravské ale Zhořovo najdeme. A píše se tu o něm:

Zhořovo; pusté r. 1556. Pravděpodobno jest to pustá ves „H o r š o v“ neb „H e r s o v“, kterou neprávne držel r. 1466 Jindřich Vojek z Vildbacha; proto ho Matěj, opat třebický, začaloval z 50 hř. gr. (Půh. kn., IV., 215). Neví se, kde bývala.4)

4) Rehofe Volného Die Markgrafschaft Mähren, VI., 599—614; téhož Kirchliche Topographie, 173—179.

Takže nyní již máme k dalšímu pátrání spoustu základních informací:

1. původní obec se asi jmenovala *Hersov* či *Horšov*,
2. zpusťla před rokem 1556,
3. v roce 1466 ji držel Vojek z Vildbacha a byla předmětem sporu s klášteřem,
4. *Zhořovo*, *Horsov* nebo *Hersov*?

Zpusťnutí před rokem 1556 – nic neobvyklého – jen vzpomeňme z dějin klášterního zboží:

- „...mnohé osady zpusťly a zašly. Zvláště v r. 1304 vpádem Kumánů na Moravu na panství kláštera třebíčského zpusťšeno a spáleno bylo 27 osad“,
- „loupeže a utiskování kláštera v dobách po smrti posledního přemyslovce nastaly“

(např. Jimraam z Ungersberka), poté i po smrti Karlově (např. Sokol z Lamberka)...

Hledejme tedy dál spory opata Matěje v knihách pŕuhonných a zkusme ještě zjistit něco i o Vojkovi z Vildbacha.

Opat Matěj řídil klášter od roku 1455. Padla na něj nesnadná úloha: klášter z dluhů vyprostiti a dokončit opravu kláštera. Opravy stály mnoho peněz, a tak si nějaké sumy peněz musel vypůjčit. Nadále tak zastavoval jednotlivé statky. Někteří šlechtici použili hromadného zastavování klášterních statků, aby bezprávně zabrali také vzdálenější klášterní vsi. Jiní se vzpouzeli vsi vrátit, když jim zástava splacena byla. Tak se kniha pŕuhonná za opata Matěje plní četnými spory. Pŕuhon, který jsme hledali my je zapsán v brněnských zemských deskách v **roce 1466**:

Kněz Matěj, opat kláštera Třebíčského s svým konventem poh. Jindřicha Vojka z Witbachu etc. ut sup. z L hř. gr. dob. str. etc. Že nám drží ves naši pustú Horšov s její příslušenstvím nemaje k němu žádného práva. Zná-li etc., táhnem se toho na ten zápis, který na Zhorce má a podle toho zápisu chcem na panském nálezu dosti míti.

PRAMEN: LCS IV/IB PŔH. 923 (STR. 215)

Takže ves byla pustá již v roce 1466. Zpustnutí se nám teď posunulo do dob starších, minimálně do 15. století.

Kdo byl **Jindřich Vojek z Witbachu**? Mezi většími šlechtickými rody jsem ho nenašla. Šlo tedy o nižší šlechtu? Někajký vladycký rod? Skutečně. **Vladycký rod** z Vitbachu jsem našla v Crhově, vesniče v okresu Blansko. Dobou zapadá do kontextu.

Crhov drželi v letech 1412–1447 vladykové z Vitbachu. Před r. 1466 připadl králi, neboť toho roku král Jiří daroval vesnici i s dvorem Janu Děvečkovi z Herštejna. Patrně za něj byla ve vsi vybudována tvrz, připomínaná v r. 1487. Tehdy Jan Děvečka prodal Crhov s rybníky a dvorem rychtáři Mikulášovi z Trpína. Nabyvatel však ještě téhož roku postoupil vše bratřím Vilémovi a Vratislavovi z Pernštejna. V r. 1496 byl Crhov připojen ke zboží hradu Louky a s ním se pak koncem 16. století dostal ke Kunštátu. Součástí kunštátského panství zůstal až do zániku patrimoniálního zřízení (1848).

<https://obeccrhov.webnode.cz/historie-a-soucasnost/prapor-a-znak/>

V článku Petra Futáka, 1973, Šlechtické rody na veselském panství – Vladykové z Vojslavic jsem je také našla. Článek jsem zatím nečetla, podle kontextu však předpokládám, že jde o Veselí na Moravě. O Vojkovi z Vitbachu však najdeme zmínku i u dalších vsí našeho okresu.

Např. u obce **Dolní Heřmanice** v knize VLASTIVĚDA MORAVSKÁ, STR. 167:

Jiný díl vesnice patřil Elišce, vdově po Vilémovi ze Světlova; táž se opět provdala za Petra ze Sovince, jenž prodal r. 1412 Petrovi z Přeckova 145 kop gr., jež měl na Heřmanicích a 8 lánech ve Zhoři po své ženě; načež nový majitel své manželce Regině zajistil oněch 145 kop věna, jež převedl s Oslavičky, když ji prodal. **R. 1466 daroval král Jiří Jindřichovi Vojkovi z Vidbacha** a dědicům věno na Heřmanicích a 8 lánech ve Zhoři (celkem 150 kop gr.), jež na krále spadlo po úmrtí Reginy z Jivic.²⁾

A ještě jednou VLASTIVĚDA MORAVSKÁ, STR. 460, tentokrát obec Zadní Zhořec:

Osada náležela měřinskému proboštství a bývala zastavována třebeckým klášteřem; na př. **před r. 1466 Jindřichu Vojkovi z Vildbacha**; když t. r. klášter chtěl vyplatiti ves, zdráhal se nájemce ji vydati; proto byl zažalován z 35 kop gr.¹⁾ Později byla v zástavě u Pavlovského za 100 zl., který, když mu zhořely zástavní listy, obdržel od krále Vladislava nový list, jež ponechal r. 1491 panu Vilémovi z Pernštejna, který ves přidal k svému panství, býv. proboštství (viz Měřin a Stráneckou Zhoř).

Takže pravděpodobně vladyka Vojek z Vildbachu byl stoupencem krále Jiřího z Poděbrad (Jiří mu přece daroval přinejmenším část Heřmanic. Určitě jako odměnu za něco). Další vsi Vojek přivlastnil nebo pronajal, ale nechtěl je vrátit, a proto se s klášteřem soudil. Potom, „po změně politické situace“, všechnen majetek padl do rukou Viléma z Pernštejna (a to třeba i v okrese Blansko. Majetky šlechty se rozprostíraly mnohdy po celém území Moravy. To jen tak na okraj).

A už se pomalu dostáváme k názvu obce.

*Zaznamenali jsme dosud tvary **Horšov, Hersov, Horsov a Zhořovo, případně Zhořov či Zhorcovo**. Opusťme teď na chvíli všeobecně rozšířenou teorii o tom, že obec Geršov založil rytíř Gersch, hejtman jihlavský, a po něm nese i svůj název – Gersdorf, a zkusme si jenom chvíli pohrát se slovy. Moment, pokud by byla ves (dorf) Gerschova, chybí mi v názvu písmeno ch – tedy Gersch-dorf. Podotýkám, že se jedná o můj názor a nejsem ani kvalifikovaný jazykovědec, ani historik, ale vždycky jsem se ptala, proč by asi jihlavský hejtman zakládal obec v pol. 19. stol. na měřinských lukách. Víte, tak trochu mi to neseď, zvláště, když je založení uváděno v roce 1838 a deset čísel popisných nové obce je zakresleno v mapách Stablního katastru, pořízených v roce 1835. První osadníci byli familianti (tedy nájemníci této půdy) a přišli – z Otína, Pavlínova, Laviček, Uhřínova... V matrikách narozených, oddaných i zemřelých jsou čísla popisná od 1 do 10. Teprve při sčítání obyvatel roku 1869 je popsána osada Geršov, tedy Gersdorf, a včleněna čísla popisnými 195–206 do číselné řady Měřína. Pak se nějaký čas v matrikách objevovala dvě čísla popisná 1/195, 2/197 apod. Pokud by byla obec založena oficiálně roku 1838, proč při sčítání roku 1857 nebyl samostatně sečten i Geršov? Nikomu nepatřil? Proč byl sečten až roku 1869 a včleněn mezi čísla popisná obce Měřína? Otázek víc než dost. Najdeme na ně*

někdy odpovědi? Víte, tak nějak se mi zdá, že nejprve byly postaveny domy, a pak byla obec tak nějak legalizována. No, a pokud by to zavánělo nějakým průšvihem nebo si chtěli měřínští radní udělat dobré oko nahoře, zapletli do toho i jihlavského hejtmana. Logické? Ne? Má někdo jiné vysvětlení?

A teď se tedy pusťme do té malé hry se slůvky:

*Vyjďeme z názvu **Horšov** (pustá ves Horšov 1466) a srovnávejme a hledejme.*

*Horsow (tato víska existuje u Kaplice nebo u Horšovského Týna, kde je i zápis ve tvaru **Gorsov**. I tady existují různé varianty zápisu Horeschau, Horschau, Horsowie, či v roce 1654 **Horžovo**).*

*Jméno místní přitom **vzniklo z osobního jména Horeš**. Jde o domácí zkratku os. jména Hořslav či Hořislav. Horšov byla tedy ves lidí Horšových.*

*-> ves Horšov byla už v 15. století pustá, možná vypálená. Zhořela. Z Horšova se tak v povědomí lidí mohl stát klidně **Hořov**. Časem by byla možná postupná změna (místa po zaniklých vsích měnily časem i názvy, například se přidala přípona – sko) na název **Hořovo** -> až **Zhořovo** (které je v listinách zapsáno v 16. století).*

*-> stejně tak je ale možná změna z názvu Horšov na Hersov -> Geršov nebo Horšov na Gorsov -> **Geršov**.*

Ať tak či onak, občas se něco v paměti krajiny uchová. Nevíme sice, kde přesně zaniklá obec Horšov bývala, ale obec Geršov prý vznikla na místě, kde stávala kdysi nějaká zaniklá obec.

Tak. A to je pro dnešek vše. Trochu se nám to zamotalo, že?

Nevadí. Příště se podíváme zase o století dále do urbářů a zjistíme, co se v nich psalo o chalupách pohořílských a otínských.

Mějte se krásně.

Vaše kronikářka Mirka

Na fotografii je stará cesta z Geršova do Pavlínova. Používala se, než byla vybudována spojovací silnice. Geršovské děti po této cestě chodily do Pavlínova do školy. V zimě, když napadl sníh jim dospělí chodili prošlapávat cestu.

